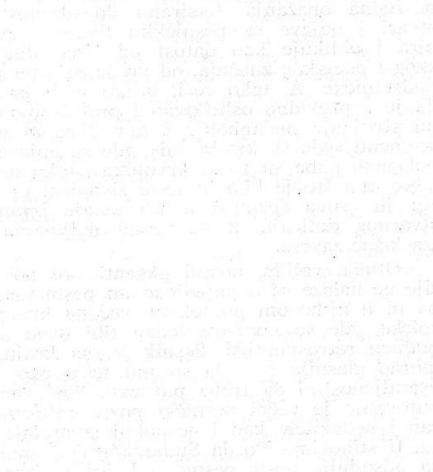

LIKOVNA SVESKA

Beograd 74.

TRKAČ OLJE IVANJICKI

»Trkač« Olje Ivanjicki stoji poput novog Ikara pred zastrašujućom prazninom svemira i u svojoj trci se upušta u avanturnu — osvajanja svemira. Postavljen lice u lice sa posmatračem on se izvija i leti, više nema oslonca, a daleka staza ispod njega je samo zgušnuta pruga vazduha. Ovaj čovek što juri je trkač kroz kosmos, osuđen na triku, začaranim trkač koji juri i posle smrti. To je čovek koji osvaja vreme, prestiže ga, koji slama sve zamke i sve barijere, trkač koji prolazi kroz cijeli i juri daleje. Njegova trika je bez povratka, bez zaustavljanja.

Ova slika je bleda, gotovo bez boje. Sve je u potezu, sve je u oštrom linijama koje daju zamah telu, koje snažno pokreću pluća i mišiće. Platno je sivo-plavo, napunjeno svetlom. Prostor nije ničim ograničen, ničim označen, jer prostor i ne postoji. To je slika čoveka u nepostojećem prostoru, koji se kreće ponesen snagom svog zahukatalog tela, unutrašnjom snagom krvotoka ...

Trkač se ne zaustavlja, ne postoje kočnice koje bi ga savladale. Njegovo telo je predimenzionirano 'samom unutrašnjom snagom; zahuktali dah suklja kroz razjapljena usta. Krvna zraca su u njemu umnožena, tective i žile nabrekle.

Gledajući ovo platno, posmatrač se sklanja, udaljava, strepeći sa strane da će ta grdosija, to ogromno ljudsko telo nestati. Slutimo da će tamo daleko, u neodređenom prostranstvu, trkač u naponu prsnuti. Njegovo telo će se kao leteća zvezda, koja je osvojila prostor, raspasti. Čestice će nastaviti da kruže svemirom i kao zlatne mrlje će treperiti u beskraju. Na zemlju će padati metalni cvetovi njegove opreme i njegova skamenjena krv.

O NAKITU NA PORTRETIMA ĐURE JAKŠIĆA

Imamo na okupu veoma veliki broj Jakšićevih portreta — koji predstavljaju vrhunski domet njegovog slikarstva. To su

pre svih »Žena s lepezom«, »Direktor Ćirić«, »Učiteljica Živka«, »Mladi knez Milan«, portret Mladena Jovanovića, portret Stane Ristić, sveštenika Koste Raškovića, veliki portret »Žene u srpskoj nošnji« i drugi. Likovi su prikazani veoma svečano i uglađeno; sve vrvi od sjaja i skrivena, nakita i pažljivo načinjenih frizura.

Iza portreta se redovno susreće mrko-zeleni ili smeđa pozadina osvetljena prigušenim nevidljivim svetlom, što još više ističe lazurni i staklasti sjaj lica, očiju i materijala. U času se čake čini da se portret pomera, da izlazi iz okvira, hoda ispred nas — i sve iznenada deluje kao pozorište, čija je mala pozornica slika koju posmatramo.

Na ovim portretima je sve paradno; i likovi i ruho. Čak nakinđureno, obasuto ukrasnim sitnicama koje svojim neupadljivim alkcentima doprinose potpunijem utisku. I ono što iznenadjuje na ovim slikama upravo je to odelo i nakit koji su istaknuti pokretom i položajem tela i ruku.

Sasvim dobro razaznajemo oblike broševa, prstenja, minduša, satova sa isrebrnim lancima, biserne ogrlice, lepe ulkosnice. A potom primecujemo da se taj nakit često ponavlja na različitim osobama. Kao da je slikar imao jednu svoju tajnu škrinjicu u ateljeu i sam ikatio svoje modele pre portretisanja. Kao da je imao taj jedan isti nakit kojim je kritio svaki model.

I malu i ikriku »Učiteljicu Živku«, sa njenim mekim i dubokim pogledom, najviše ističe upravo jedan veliki, sjajan broš na prsima, koji pridržava njenu odčeću.

Jedini je izuzetak »Devojka u plavom« gde nema nikakvog nakita, sem jedne crne plišane trake oko vrata, ali, kao zauzvrat, plava bluza devojke, osvetljena čistim svetlom, zamjenjuje svaki ulikras.

U stvari, ako bismo pažljivo uporedivali sav taj nakit i skupocene sitnice na portretima, dobili bismo jednu malu zbirku prstenja i ulikrasa toga vremena.

MIKROORGANIZMI MIODRAGA NAGORNOG

Miodrag Nagorni nastavlja da istražuje vizuelna iskustva čiste simbole. On nam u novim ciklusima prikazuje čitat jedan svet vegetacije i razuđene biomorfne oblike. Poput nekog biologa izneo je pred nas precizne mikroskopske snimke svega onoga što nije dostupno golom oku. Na crtežima i grafikama koje podsećaju na rentgenske snimke, vidimo skriveni život neke kruine cveta, kretanje u stabiljici, isudare i vibracije celijske.

Osnovni oblici su centrične forme, ovali, zgušnuti krugovi ili nabrekle lopte koji su smešteni među čvrsto pripojena vlakna simetričnih oblika. Središnje forme u skućenom prostoru slike kao da se guše, te se čini da svojim jezgrom žele da savladaju spoljna zategnjuta vlakna i da poremete sklad i simetriju slike. Usled tih sila otpora, dobija se utisak da ovii osnovni oblici ne miruju iza čvrstih čaura, već da im je unutrašnjost u stalnom polketu.

Vertikalno i horizontalno gibanje izaziva snažan drhtaj, treperenje, a ponekad i nedefinisanost, te se pitamo da li je pred nama geometrijski pravilno istiskan oblik ili živa celija, njeno disanje i podrhtavanje ispod staklenog oka mikroskopa.

Miodrag Nagorni u svojoj radionici kao alhemičar razlaže tela algi, mala tanušna bića iz sveta mikroorganizama. U stalnoj težnji da se sjedim i poistoveti sa prirodom, on je uspeo da dotakne onaj njen najskrivniji deo i da nam ga predovi na način čudesnog istraživača.

NATALIJA CVETKOVIC — »KUĆA UROŠA PREDIĆA«

Na velikoj retrospektivnoj izložbi Natalije Cvetković, privukla je pažnju slika pod nazivom »Kuća Uroša Predića« (akvarel, 1916. godine).

Vidimo balkon ateljea sa prozorom čija staklena površina zauzima gotovo ceo dvorišni zid gornjeg sprata. Balkon i veliki prozor su postavljeni tako da slikar ima otvoreni širok vidik. Uroš Predić je gledao okolne vrtove, krošnje pune behara i ogromno beogradsko nebo. Ta otvorena moderna u pozadini čini da balkon — načičkan lozicama i saksijama sa sitnim cvetcem — izgleda kao neka nebeska viseća bašta. Predić je sa ovog mesta mogao da pruža pogled u nedogled, da se odmara sa prijateljima, ali mogao je i sam da sliku — i slikao je — pejzaž i izmaglicu nad Savom i Banatom. A dok je radio u ateljeu imao je uvek dovoljno dnevнog svetla i toplog sja-ja koji je prodrio kroz veliki prozor. I verovatno je bio pomalo zaslepljen plavetnilom i svetlošću.

Danas, radeći u ovom istom ateljeu, u ulici Lole Ribara broj 27, slikar Stojan Čelić nema onog zadovoljstva koje je imao Uroš Predić i ne može da sedi na balkonu i slika ili uživa u pejzažu. Balkon doduše još uvek postoji, stabilan, masivan i čvrst, ali neba i pejzaža više nema. Umesto plavetnila i drveća, unaokolo se diže desetak fasada koje nadviju i atelje i balkon. Pogled bukvialno zamire na visokom delu zgrade iznad pozornice Ateljea 212. A balkon, besmislen, služi slikaru uglavnom kao skladište za kante sa ložuljem.

HERBARIJUM MILICA STANKOVICA

»Likovi, predeli i enterijeri u sužavajućoj (renesansnoj) i rastućoj perspektivi« Milica Stankovića donose iznova vizuelno viđenje narodnih skaski, mita, praznoverice i međistih sila, nadahnutih vizijama flamskih slikara.

Stanković je svog posmatrača ponovo poveo među ikone »ni na nebu ni na zemlji«, u plavozelenu ili crvenu rasplamsalu nebesa koja su krcata demonima i raspinjajućim silama. Među oblaci se kriju oštiri ključevi noćnih ptica i jajaste ljuške ispunjene silama zla. Zemlja je puna nepovezanih scena. Čitave horde polusakalih bića koja putuju u beznađe posle bitke, redovi postrojenih vojnika, popovi, srušeni manastiri, fragmenti fresaka, razrušene kule, goruća ždrela peći. Prostor je naseljen krvstovima, šlemovima, sabljama, seoskim alatkama, gredama, koljem, plotovima, čitavim rekvižitumom iz doba vremena.

Na nekim slikama, međutim, izdvajaju se, ili su posebno naslikani nežni predeli zemelja, predeli šuma, trava i cveća. Sućeni smo sa slikama cveća koje nam je Milic Stanković prvi put prikazao. »Cvetovi Martinika«, »Letaća vazak«, »Poslednji predkosidbeni buket«, »Prvi cvetovi proljeća« ili »Majsko eksplozivno cveće«, u stvari su svezni buketi koji mame i opijaju oko.

Stanković je počeo — ili ponovo počeo — da sliku i cveće, ali to cveće je ono što ovaj umetnik najdublje nosi u sebi; on je u stvari jedan lirske slikar. To je mladić koji je odlazeći u svet, u lavirint, u veliku arenu, napuštajući svoj Belotić, zastao na mačvanskim obroncima, u najdubljoj travi pred kosidbu. U sebi je poneo taj jedan predkosidbeni buket, i to je buket koji se u njemu razbuktava u trenucima borbe, zamora ili sumnje; to su sočni cvetovi koje nosi sa sobom on, svetski putnik, lomatajući se po Ženevi, Gvadalupi, Tel-Avivu ili Rimu.

Cvetovi zavitlano lete kroz vazduh, čisti, tek otkinuti i svijemi u kitu sa polja mačvanskih. Nabrekle latice blistaju osvetljene nekim tajnim svetlom koje prodire kroz celu stabljiku i rasipa se iz prašnika i unutrašnjeg tela cveta. Gledajući ova platna čini se kao da se slikar vraća sebi, svom unutrašnjem nežnom bilju. Da je ponovo mačvanski dečačić, zastao iznad Belotića, koji se bacio u duboku poljsku travu, nabujalu pred kosidbu. Zanesen, slaje boju za bojom, lepi poljsko cveće u svoj slikarski herbarijum.